

Brieven
die over liefde schrijven
liegen niet

Twee maal 42 liefdesbrieven in oorlogstijd

Augustus 1944-mei 1945
Oudenburg-Berchem

Brieven
die over liefde schrijven
liegen niet

Maria Renier en Staf Delbon

Schrijver: Maria Renier en Staf Delbon

Samenstelling: Ludo Delbon

Coverontwerp: Ludo Delbon

ISBN: 9789464188073

© Ludo Delbon

Een korte introductie bij de brieven van Staf en Maria

Maria is geboren op 3 oktober 1921. Ze heeft nog 2 jongere broers. Staf is als oudste van 3 broers geboren op 12 januari 1923. Ze waren dus bijna 22 en 21 jaar oud toen ze deze brieven schreven.

Allebei vonden ze werk bij Daimler-Benz in Mortsel. Daar leerden ze elkaar kennen. Staf overleefde op het nippertje het bombardement op de fabriek op 5 april 1943. Maria was op dat moment niet in de fabriek. Het zou nog tot 10 juni '44 duren voor Staf en Maria een relatie beginnen. De eerste twee brieven van Maria dateren van de warme zomer dat jaar.

De eerste brief is een antwoord op een eerste brief van Staf, die we jammer genoeg niet teruggevonden hebben. Hij geeft een beeld van hoe en waar de jeugd zich in die tijd ontspande. De brief heeft nog iets naïefs, de kleine zorgen van een verliefd meisje dat haar minnaar lang niet gezien heeft.

Maar in de tweede brief zegt ze al iets van een onheilspellende verandering: Daimler-Benz, haar Duitse werkgever is bezig werknemers te ontslaan en zich terug te trekken naar Verviers. Dat is nu voor ons logisch, want die zijn hun vlucht aan het voorbereiden. Maria vermoedde niet dat veertien dagen later de Engelsen Antwerpen zouden binnentrekken.

Omdat Maria's familie Duitsgezind was, kregen ze na de bevrijding van Antwerpen op 4 september 1944 te maken met de repressie. Haar oudste broer vocht met de Duitsers in Stalingrad en zat op dat moment nog ergens in Duitsland. Wanneer bovendien begin oktober de eerste V-bommen vallen, is haar vader, die bombardementen aan de IJzer meemaakte tijdens de Eerste Wereldoorlog, doodsbang en besluit hij naar zijn moeder in Oudenburg (West-Vlaanderen) te vluchten met zijn gezin.

In de periode van november '44 tot mei '45 schrijven Staf en Maria elkaar wekelijks twee liefdesbrieven. Maria vertoeft met haar ouders en jongste broer als vluchteling op het platteland. Ze lijden er kou in de winter, maar eten is er genoeg. In elke brief schrijft ze te hopen dat de oorlog snel gedaan mag zijn, want dan kan ze naar huis en Staf terugzien.

Staf blijft in Antwerpen om voor zijn zieke moeder en twee broers te zorgen. Wanneer hun huis in Schoten onbewoonbaar wordt na de inslag van een V-bom vlakbij, trekt hij op voorstel van Maria's vader in hun huis in Berchem. Het is daar dat hij na zijn (nachtelijke) diensten als stoker bij de spoorweg, de meeste brieven schrijft, terwijl hij intussen de V-bommen hoort vallen boven Antwerpen, zich vastklampend aan zijn geliefde, die voor hem bidt.

In totaal schreven ze elkaar ieder 42 brieven. Door de brieven krijgen we een inkijk in het leven van alledag van twee gewone verliefde mensen in die moeilijke periode. Het was in die tijd hun enige communicatiemiddel om te weten of de andere nog leefde. Naarmate de maanden vorderen zie je hoe ze met elkaar omgaan en zie je de relatie groeien, ook al hebben ze elkaar in die periode maar één keer gezien. We lezen ook dat ze dezelfde zorgen hadden en dezelfde opportuniteiten zochten als de vluchtelingen van vandaag. Daardoor zijn deze brieven zeer actueel. Ze illustreren bovendien dat oorlog voor alle mensen pijnlijk is, voor welke partij ze ook gekozen hebben.

Berchem, 6-8- '44

Liefste Gustaaf,

Het was natuurlijk spijtig dat ge vandaag niet kon komen, ik had niet gedacht dat zoiets zo lang zou duren. Ik was vast overtuigd dat ik je vandaag zou gezien hebben. Alle dagen dacht ik dat ge zou telefoneren, of toch iets van je laten horen, maar een hele week niets...ik was dan ook blij met je brief van gisteren.

Ja jongen, met dat fruit te eten had ik me wat aangedaan, maar ik ben nu weer helemaal in orde hoor, en ben weer terug fruit aan het eten, maar nu wat minder. Ik mag het toch zo graag he, dat ik het niet kon laten.

Ik ben met mijn broer vandaag in Schoten geweest. Daar zult ge wel van verschieten he schat? Ik weet nu zo ongeveer waar ge woont. Ik zal het je zondag eens vertellen en dan moet ge zeggen of het juist is.

We zijn aan de vaart geweest aan den duikelaar. We moesten vandaag niet werken en zijn er dan vanmorgen maar op uitgetrokken. Als het zo schoon weer is kan ik niet binnen blijven. Ik ben nogal goed verbrand, tot hiertoe doet het geen pijn. Er was een massa volk, dat moet ge niet vragen. Er waren wedstrijden in 't zwemmen en nog van alle spelen. Ik heb me niet verveeld, maar ik had gewild dat gij bij mij waart.

Ik had aan Maria beloofd dat ik met haar naar de cinema zou gaan, maar daar was het natuurlijk te laat voor. Ze heeft me een keer of drie gebeld om te vragen of we kwamen en of ik al iets wist. Ik hoop maar dat ze niet kwaad is omdat ik niet geweest ben.

Ik zou je nog vergeten te bedanken voor je foto. Ik krijg toch nog een ander ook he jongen? Ik heb mij nog niet laten fotograferen, maar ik zal je een van die andere geven, dat is ook goed he? Nu ga ik maar sluiten want het wordt al laat en moet gaan slapen of ik kom er morgen niet uit.

In gedachten kus ik je

Je schat

Maria

Het huis van Staf anno 2021

Beste jongen,

Als ge deze brief zult ontvangen zal uw baard wel afgeschoren zijn he. Het wordt ook wel tijd vindt ge dat niet? Want het is nu 4 weken dat we elkander niet gezien hebben. Ik weet nu alleen niet of we dinsdag moeten werken. Ze zullen het ons maar eerst morgen zeggen, denk ik, en dan is het natuurlijk te laat om het je nog te laten weten. Maar weet je hoe we het kunnen doen? Je telefoneert dinsdag naar die mensen die neven ons wonen. Het nummer kent ge nog wel zeker? "92617" Als ik dan thuis ben kom ik zelf, of als ik moet werken zal onze Fons aan de telefoon komen. Het kan ook zijn dat we een halve dag moeten werken. Ik weet er niets van. Maar als ge tenminste kunt, belt dan vroeg op, want als ge nu moest laat aanroepen en ik moest niet werken, dan zou ik denken dat ge nog niet mocht buiten komen. In dat geval zou ik dan met onze Fons naar den buiten zijn, en dat zou ik niet willen hoor. Laat ons zeggen, als ge kunt, belt dan om een uur of negen. Dan zult ge toch wel op zijn he, want ge zijt nu zeker wel bijgeslapen.

Zeg jongen, ik heb je in mijn vorige brief iets vergeten te vragen. Nu de dokter toch bij je kwam: hebt ge u laten onderzoeken voor die hoest? Ik hoop het maar hoor, anders zult ge wat van me horen.

We zijn vandaag weer in Schoten geweest. Deze keer naar 'Baby-land'. Daar was het fijn hoor. Spijtig dat ik niet mag zwemmen, ik had toch zo'n goesting. Ik werd kwaad als ik naar het water keek. Het is spijtig dat de schoonste dagen voorbijgaan en we er samen niets aan hebben.

Nu wat anders: op werk II zijn er weeral 24 afgedankt en 16 naar Verviers, ook bij ons. Maria haar moeder ook. Ge weet dat zij in de kantine stond he, wel vrijdag is ze op het werk geweest. Ze moest bij de dokter komen en die zegde het haar. Haar moeder zelf wist het nog niet, want ze sturen het met de post naar huis, wat denkt ge daarvan? Maria zelf begint toekomende woensdag te werken. Toen ik terugkwam uit verlof zei ze dat ik ook naar Verviers moest. Wie dat rondgestrooid had weet ik niet. Ik heb je er niets van geschreven voor ik wist dat er niets van waar was. Mij zullen ze wel in den bunker steken.

Ik hoop dat ge voor dinsdag zult genezen zijn.

Tot dan kus ik je,

Maria

De beste groeten van Maria en den John

Berchem 13. 8. '44

Beste Jongen,

Als je deze brief
mult-ontvoemen, zal onze bezwaar niet
afgeschoren zijn. Het is nu ook
al het tijd dat je doet niet want het
is nu 4 weken dat we elkander
niet gezien hebben. Ik weet nu
alleen niet of we ^{zaterdag} ~~zondag~~ moeten
werken, ze zullen het ons maar eerst
moeten zeggen denk ik, en dan is het
natuurlijk te laat om het je nog te
laten weten. Maar weet je hoe we
het kunnen doen. Je telefoneert Dinsdag
maar die mensen die menen ons

Oostende 9-11-1944

Liefste jongen,

We zijn al zover beland dat we in Oostende zitten. De reis was gelijk ge kunt denken vermoeiend. We hebben in Brussel in de schuilkelder gezeten omdat het er warmer was. Geslapen hebben we natuurlijk niet. We hebben op een paar planken gerust. Om 12 uur was het alarm, maar er is niets gebeurd. Dan om 4.30 uur van ons bed opgestaan en ons wat opgefrist, zijn we met onze boel naar den trein gegaan die al klaar stond. Het was dan nog goed donker en ik heb dan zowat geslapen tot de trein om 6.35 uur vertrok. We zijn zo ongeveer om 11 uur aangekomen en zitten nu in een café te wachten tot er een auto komt die ons om 4 uur naar onze bestemming zal brengen. Ik hoop dat we vanavond in een bed zullen slapen. Jongen, ik denk dat ik zal ronken gelijk een ...ge weet wel he?

Er zijn hier veel mensen van Antwerpen. In het café waar wij zijn zitten mensen uit Schoten. Die zijn van het dorp. Ze zijn hier met 9 man. Tot hiertoe is alles goed rustig, maar als ge zo met pak en zak van huis zijt, Suske, dan weet men maar wat een thuis hebben is. Toen ge van ons zijt weggegaan voelde ik mezelf zo verlaten he. Ik had gemakkelijk willen teruggaan

Zeg schat, zijt ge nog op tijd gekomen voor den trein? Ge hebt zeker nogal moeten lopen? Een geluk dat ge lange benen hebt he? Vandaag komt ge nu zeker in ons leeg huis he Sus? Alles zal er nu nog wel staan he? Als er iets is, moet ge het ons direct laten weten he jongen.

Weet ge wat hier veel is? Wind en koud dat het is. Als ge de wind in de rug hebt moet ge niet veel gaan, ge vliegt voort. Ik ga nu maar sluiten want ik heb niet veel tijd meer. Het is bijna 4 uur. Nu jongen, als ge je zondag moest vervelen, denk dan maar dat ik mij ook niet zal amuseren. Ik hoop dat ik spoedig antwoord van je zal krijgen hoor Sus.

Vele kussen aan je liefste,

Maria

*De beste groeten van onze Paps, Mamie en onze Fons. Ook de beste groeten aan je Ma en broers.
Dag schat.*

Schoten, den 13-11-44

Liefste Schatje,

Gisterenmorgen Uwen brief zeer wel ontvangen, wat me natuurlijk plezier deed. Maar daar ik gisteren niet meer de tijd gehad heb om je terug te schrijven, doe ik dat nu met de vlugte. De oorzaak dat ik geen tijd had gisteren wil ik U rap vertellen: Gisterenmorgen om 4 uur hebben ze ons uit bed gegooid. Met wat, dat moet U niet vragen. Het was verschrikkelijk. Ramen en deuren lagen er natuurlijk uit, evenals een gedeelte van 't plafond naar beneden. Enfin, maar beginnen opkuisen en dichtmaken zodat het rond de middag klaar was. Maar het was nog geen half uur later, of we hadden terug prijs en konden terug beginnen. De ramen beneden die ik er terug had ingezet stonden er terug uit, en deze maal nog wat erger. Rond een uur of 4 in de namiddag kwam nummer drie in de geburen terecht, maar die richtte dan toch niet zoveel schade aan. Een geluk, we zijn er telkens met een beetje schrik doorgekomen

Na dit alles kunt U wel denken he Schat, dat ik werk genoeg had, maar wees gerust hoor, we mankeren niets. Bij nader onderzoek is er dan ook gebleken dat verscheidene muren en de plafonds gescheurd waren, en bestaat de mogelijkheid dat als een van die muren het begeeft, het hele spel naar beneden komt. We hebben dan ook maar besloten van het verzoek van Uwe paps en mams aan te nemen. We zullen dan ook verhuizen naar de Boomgaardstraat 342. Dit zal iets zijn voor vandaag of morgen. Ik ben verleden week daar nog een paar maal geweest en alles was er nog goed. Ook Uw tante was reeds komen zien vrijdagnamiddag.

Ja lieveling, ik begrijp het goed dat U zich plots zo alleen voelde nadat ik weg was. Dit was bij mij ook het geval. Hoe dikwijls ik dan ook naar Uwen lieve snoet op die foto moet hebben gezien, weet ik niet. Spijtig dat we zo ver van elkaar zitten he? Weet ge voor wat ze U al hebben aanzien? Wel, voor een filmstar. De persoon die dat durfde zeggen heb ik dan ook gevraagd of hij al eens een filmstar gezien heeft die niet geveerd was, en daarmee kon hij eens snuiven.

Die avond dat ik bij U afscheid genomen heb, heb ik die trein nog gehaald. Alle deuren waren reeds gesloten en ik ben dan maar in de pakwagen gesprongen, van waaruit ze me dan toch binnengelaten hebben. Als ge nog eens met mijn lange benen durft te spotten zal ik U zo eens ...niks doen zulle.

Nu lieveling ga ik maar sluiten, want ik heb mijn tijd nog erg van doen. Want ik moet nu nog naar Schoten en zo lopen om alles in orde te brengen. Ik hoop dan van deze week eens meer op mijn gemak en vanuit Uw huis een briefje naar U te kunnen schrijven. Want verder kunnen we toch niet doen he, dan naar elkaar schrijven.

Dus lieve Schat, sluit ik deze brief met de vaste hoop dat hij U in de beste gezondheid mag toekomen, en dat we elkander spoedig mogen weerzien,

Vele kussen en goede moed van Uwe liefste
Staf

Oudenburg, den 17-11-44

Liefste Jongen!

Met veel blijdschap heb ik gisteren je brief ontvangen, maar ik schrok natuurlijk toen ik ons adres er vanachter op las. Ik vermoedde direct dat er wat gebeurd was. Ik kan me zo wel voorstellen wat dat was en hoe het er nu zal uitzien. Onze Paps en Mams vinden het natuurlijk uitstekend wat ge gedaan hebt. Ten eerste hebt ge weer een dak boven je hoofd en ten tweede zal er nu weinig kans zijn dat er vreemden binnen komen.

Weet je, schat, ik wou eens willen weten hoe ge dat alles in elkaar gestoken hebt. Dat zal zeker een hele verhuis geweest zijn. Al goed dat ons huis nog iets of wat groot is he, dat er nogal veel kan staan. Je moet me eens uitvoerig schrijven hoe ge alles gezet hebt, dan kan ik me eens een gedacht geven hoe ge woont. En je ma, Suske, kon je haar gemakkelijk overhalen naar ons huis te komen? Weet je, nu zij eenmaal uit Schoten is en het bevalt haar zo goed als waar ze vroeger woonde, zou ze misschien te overhalen zijn ergens in onze buurt te wonen. Dat zou fijn zijn he, schat?

En hoe stelt ons Mutsie het? Is zij niet bang? Vergeet ze geen eten te geven hoor. Onze Paps zegt dat hij er nu spijt heeft dat hij de Schlamm en de aardappelen verkocht heeft. Jullie hadden er dan kunnen nemen en als we terugkomen hadden we nog iets gehad, maar nu zullen we niets hebben. Maar ja, daar is nu niets aan te doen. Als we terugkomen zullen we ons plan wel trekken.

Het is vandaag een echt hondenweer. Van deze morgen toen ik opstond regent het. Het is nu 3 uur en het heeft nog niet opgehouden. We hebben zojuist ons dagelijks potje koffiedronken, en het is echte hoor. Er is maar een ding dat ik mis en dat is de radio (buiten jou natuurlijk). Maar we hebben hier een grammofoon met nog veel platen die we dan spelen. Ik heb zelfs met mijn Grootmoeder gewalst.

Onze Paps en Fons zijn deze week naar Oostende geweest voor werk, maar gelijk overal is er nog geen. Ze zouden alle dagen moeten gaan kijken. Te voet is het 2 uur lopen. Maar we hebben het nu gevonden. We gaan alle dagen stempelen, onze Paps, Fons en ik. Dat is toch iets he?

Ik hoop maar dat ge nu in ons huis veilig zult zitten tot we terugkomen. Ik ga nu maar sluiten, want ik zou nog meer kunnen vertellen, maar dan heb ik niets meer voor de volgende brief. De beste groeten van ons allen, maar bijzonder van je liefste schat

Maria

De beste groeten aan je Ma en broers. En dat ze zich wel thuis voelen.

Liefste meisje,

Deze morgen heb ik uwen 2de brief met veel plezier ontvangen, en het was daarbij een verrassing, want ik had er precies vandaag nog geen verwacht. Maar zoveel te liever hoor.

En zo zitten we dan nu bij U thuis. Hoe vindt U dat? Het is wel niet geheel ons ma haar goesting, maar ik heb ze toch tot hier gekregen. Naar mijn oordeel is het beter op tijd weg te gaan dan te wachten tot de boel op uw kop valt. Deze morgen, terwijl ik hier bij de rantsoeneringsdienst stond en bezig was een formulier in te vullen vielen de stukken glas en cement naast mijn zij. Waarvan, dat begrijpt ge wel. Het is hier de laatste dagen niet op verbeterd. Maar zolang we ongedeerd blijven zullen we maar niet klagen, het gaat toch niet anders.

Hier in huis is nog alles goed. We beginnen het hier stilaan gewoon te worden en ook Mutsie is haar nieuw volk al gewoon. Ze wordt nochtans geen ogenblik met rust gelaten door ons mannen. Daarstraks waren ons mannen een stukje vlees aan het eten en ik was terwijl ajuin aan het kuisen. Ze kreeg van ons mannen een stukje vlees. Wanneer dat op was riep ik Mutsie en ze dacht natuurlijk van ook een stukje bij mij te krijgen, maar ik stak haar de ajuin tegen de neus. Wat deed ze vies.

Ik heb met veel genoegen, of compassie, gelijk U het nemen wilt, gelezen van Uw bewogen autoreis door storm, regen en wind. Ik begrijp wel dat ge daar veel plezier aan beleefd hebt. En dan daarna een geklaag over koude voeten en zo meer he. Ja lieveling, ook ik denk de ganse dag aan U en denk dikwijls dat het maar al gedaan was, dan konden we weer bijeenkomen. Maar geen moed verloren, we hebben nog al eens een maand gescheiden geweest en dan is het weerzien zoveel te mooier. Ik wil daarom niet zeggen dat ik graag heb dat ge weg zijt, integendeel zou ik wensen dat ge morgen reeds terug was. Laat ons hopen dat ge met Kerstmis terug thuis zijt, natuurlijk voorgoed. Wat ik nog zeggen wou: komt Uwen paps tegen de 1ste december niet naar huis naar ik gehoord heb? Dan kunt U misschien weleens meekomen.

Ik ben tot hiertoe nog niet bij Maria geweest. Ten 1ste omdat ik nog geen tijd gehad heb en ten 2de dacht ik dat ik eerst de toelating aan U moest vragen, want anders zit er weer een vlieg aan de lamp. Maar nu ik toch Uw toelating heb zal ik er een van deze dagen toch eens naartoe gaan en haar dan ook Uw groeten overmaken.

Dat ge daar kou lijdt kan ik wel aannemen, aangezien ge hier thuis al zoveel kou had. En het was hier soms om te gaan lopen, zo warm. Wat zal ik later last hebben met U als ge altijd met zulke koude voeten in bed komt. Maat als dat je grootste fout is, dan moogt ge altijd komen hoor, ik heb er wel wat meer voor over dan alleen uw voeten te warmen. Want meisjes als U lopen er tegenwoordig niet veel meer, geloof ik. Ik hoop dan ook wel van U vroeg of laat mijn schattig vrouwtje te kunnen noemen. Als ik en gij wel te verstaan levend uit die zaak komen, want tegenwoordig zou een mens meer op zijn dood dan op leven moeten denken, nietwaar. Ik zal dan ook zoals ge mij vraagt wat voorzichtigheid aan de dag leggen.

Madam Bell heeft Uwen brief ook ontvangen, maar nog niet teruggeschreven, geloof ik. Maar ze zal U toch wel antwoorden, zegt ze.

Nu liefste schattebout, ga ik maar eindigen, want de wekker wijst reeds 11 uur, en ook het blad is bijna vol. En ik moet mijn bed nog opmaken, want daarvoor heb ik nog geen tijd gehad vandaag. Wat ik ook nog gedaan heb is Uwe schone foto terug in eer hersteld door ze terug op de oude plaats te zetten.

Schat, vele kussen en een spoedig weerzien van
Uwe liefste Staf

Laat de brieven maar
Komen hoe meer hoe
Liever, daag

Liefste Schatje,

Deze morgen met veel genoeg en plezier Uwen brief ontvangen. De eerste op Uw eigen adres. Ik veronderstel dat het ginder ook een aardig gevoel geeft zo uw eigen adres op een brief te zetten, terwijl ge zelf met Uw ganse familie op een ander zit, is het niet?

Het is eigenlijk maar van verleden woensdag dat we in Uw huis zijn. Ons ma had het toch nog zolang weten te trekken. Had ik het dan niet doorgedreven, dan waren we misschien nog niet hier. Maar enfin, ik heb ons ma dan toch overhaalt. Haar eerste gedacht was van naar Aarschot te gaan, maar dan moesten we heel onze boel meenemen en dat kost geld. En dan was het nog een vraagteken of er daar geen vielen. Ik heb dan ook naar Aarschot geschreven, en het antwoord was dat daar veel afweergeschut staat. Dat is bijna dag en nacht in actie, zodat het daar bijna onmogelijk is op straat te komen vanwege de stukken obussen die naar beneden vallen. Daarbij is er daar slecht aan eten te geraken. Zodus, dat gedacht is uitgebrand. Moest het hier te warm worden, dan zullen we verplicht zijn naar de familie in Gent te gaan, en dan natuurlijk onze ganse boel achter te laten. Op een manier zou dat beter zijn. Dan kan ik misschien nu en dan eens naar Oudenburg komen, of omgekeerd he. Of we zouden naar Parijs kunnen gaan, maar dat is dan weer te ver en ik zorg er wel voor dat het niet zover komt. Voorlopig blijven we hier, dat staat vast. Ik hoop dat we hier zullen kunnen blijven zonder stukken.

Nu Schatje, naar ik uit Uw schrijven kan vermoeden dankt U dat het bij ons in Schoten helemaal ingestort is. Dit is nog niet het geval. Er bestaat wel veel kans dat wanneer er nog eens een in de geburen valt heel het spel naar beneden komt. Ik ben dan ook naar hier verhuisd als veiligheidsmaatregel. Er staan ginder nog al de grote stukken zoals kasten, bedden enzovoort, maar die hebben we beneden allemaal wat bij elkaar gezet. Boven staat er niets meer, omdat het daar toch niet meer beschut staat tegen de regen. Het ligt daar helemaal open en de huisbaas zegt: 'Ieder moet nu maar zijn eigen plan trekken.'

Ons ondergoed en het bijzonderste ben ik verleden donderdag gaan halen met de stootwagen. Maar was me dat een karwei. Ze stuurden ons nog helemaal langs de dokken omdat er die dag te veel militair verkeer was over de brug. Dat maakte dat we een klein uur omweg moesten maken. Ik was dan ook tevreden dat ik thuis was, want met mijn oudste broer en ik was dat geen doen. Hetgeen er nog ginder bleef en dat naar hier moest ben ik gaan halen met de tram. Het zwaarste was dan toch al hier.

Hoe we hier geïnstalleerd zitten zult U dan ook licht begrijpen. We hebben niets beter gevonden dan maar gebruik te maken van hetgeen hier stond. (Nogal frank, vindt ge niet?) ik heb er dan ook de voorkeur aan gegeven om alles in de trant te houden zoals ik het bij jullie gezien heb. Ons ma en onze kleinste slapen in het bed van Uw mams en ik en mijn andere broer slapen op Fonske zijn kamer (er zijn geen beddenpissers bij hoor). We kunnen het goed stellen. Ons ma zegt dat ze het al gewoon is, maar of ik haar zal kunnen overhalen van hier in de buurt te blijven wonen, dat zal een ander paar mouwen zijn. Ik beloof U van er nochtans mijn best voor te doen, want ge weet wel hoe graag ik in Schoten woon. Als ik dat gedaan kreeg, zou ik het ook fijn vinden zo dicht bij elkaar te wonen, maar ...???

Oudenburg, 22-11-44

Liefste Staf,

Deze brief is het antwoord op jouw 2de en 3de brief. Ge hebt nu wel ene te kort maar ik zal deze wat langer maken hoor.

Gisteren heb ik een ontvangen en vandaag de andere, waar ik mij nog niet had aan verwacht. Gisteren had ik geen tijd om terug te schrijven omdat we de was moesten doen. En het was geen kleine zenne. Ge weet, op dan buiten wassen ze maar om de zes weken, en dan van ons ook nog wat, zodat het een hele hoop was.

Vandaag werd het brood gebakken met 12 ineens de oven in. Als dat er dan uit komt, jong, dat riekt goed, ge zou wel lust hebben eraan te beginnen.

We hebben vandaag ook een brief van ons tante gekregen, waarin ze schrijft dat het bij haar ook aan stukken ligt. Ze schreef me dat hij op de school gevallen was. Dan was je er weer dicht bij he jongen, toen ge op de rantsoenering waart, ik vraag mij af wanneer daar toch eens een einde gaat aan komen en we weer terug naar huis kunnen komen. Ik had zo gehoopt dat we met Kerstmis en Nieuwjaar tezamen bij ons thuis zouden gevierd hebben. Als dat zo voortgaat zal ik nog geen kerstboom kunnen zetten.

Zeg schat, ge moet me zo niet ophemelen hoor, ik ga dan nog denken dat ik iets buitengewoon ben. Ik weet wel dat ik een aardige ben, dat hebt ge al dikwijls gezegd. Dat ik vroeg of laat je vrouwtje zal worden, dat moet ge met onze Fons uitmaken, want de pastoor hier denkt dat ik zijn vrouw ben, hoe vindt ge dat?

Ik heb al dikwijls gedacht, ik zou weleens willen weten aan wat hij allemaal denkt. Weet ge niet dat veel denken niet goed is? Ik wil daarom niet zeggen dat ik liever had dat ge wat meer zei hoor, maar wat ge denkt zou ik willen weten. Ik mag dat toch he? Zo gelijk die zondag voor we vertrokken. Ge weet wel. Je zei niets, maar denken deed ge genoeg hoor. Ik zag het aan je ogen. Je weet, vrouwen zijn nieuwsgierig he?

Ik heb van Mme Bell ook een brief ontvangen, waarin ze schreef dat ge zo gezweet hebt, toen ge die verhuis deed. Het is dan ook maar het beste dat ge alles niet meegenomen hebt als jullie voort kunnen met wat ge hebt. Wat je nog meer nodig hebt mag moogt ge gebruiken, dat weet ge wel. Mme Bell schrijft verder dat ge er zo een plezier in vindt van de kleine Herman mijn naam te laten zeggen. Dat is weer echt iets voor jou he? Maar hij kan het goed he? Ik vind het toch schoner dan Marieke, of Mieke of Mitje.

Moetsie stelt het goed met haar nieuwe huisgenoten. Eten heeft ze niet te weinig hoor, wees daar gerust in. Moest ik dat beest laten verhongeren, dan ben ik zeker dat ik er op zijn minst van langs kreeg van Uw mams.

Ge schrijft dat het daar zulk slecht weer is, dat is hier ook het geval. Telkens er een gevallen is moet het precies regenen om de hele zaak nog wat droeviger te maken. Van de V1 hebben we niet zoveel last, maar van die andere dingen zal ik maar niets zeggen. Ook Berchem krijgt sinds een paar dagen zijn deel. Maar wees gerust, nog niet aan Berchemstatie tot hiertoe. Alle ruiten zijn nog heel. We laten dan ook de vensters tegenstaan om het breken van het glas te vermijden. Als ze dan openvliegen van de drukking, doen we ze maar weer dicht en daarmee is het gedaan. Het spijt mij ten zeerste dat ik niet wat warmte kan opsturen in een enveloppe, want wij hebben het hier veel te warm in vergelijking met in Schoten. Bijna de ganse dag staat het raam vooraan met een spleetje open, want ons ma heeft het hier veel te warm.

Ge moet zo niet stoefen met Uw echte koffie hoor, want wij hebben er ook nog wat. Maar die houden we bij tot wanneer onze paps thuiskomt. Ik wil daarmee niet zeggen dat ik het benijd dat ge alle dagen echte koffie drinkt, verre van, ge moogt al iets hebben als ge zover van huis zit.

Wat dat radio spelen aangaat moet ge niet jaloers zijn hoor, want ik heb hier ook geen radio. Het is hier andere stroom dan bij ons. Hier is het gelijkstroom en bij ons is het wisselstroom. Ik wist dat de eerste dag niet en vermoedelijk heb ik er dan ook mijn radio mee naar de bliksem geholpen. Naar ik meen moet er een spoel verbrand zijn door die hier aan te sluiten. Maar ja, het is gebeurd. Dat kennen we weeral voor een volgende keer. Ook een grammofoon bezit ik niet. Zodus, ik ben nog slechter af dan U, he liefste? Nochtans is dat niet wat ik het meeste mis. Als ik jou maar weer in mijn armen kon nemen, dat was nogal wat beter.

Ja schat, ik denk soms nog aan een paar woorden die U me eens gezegd hebt, nu bijna een jaar geleden. En dan denk ik aan hetgeen ik toen dacht. Ge zult dat misschien niet meer herinneren wat ge toen gezegd hebt met nieuwjaar in de 'Luna', toe er daar gekust werd telkens ge onder die lusters danste. Ik had U nog niet eenmaal gekust, hoewel ik dat bij Marieke wel had gedaan. Op het einde hebt gij gezegd: 'Van U heb ik nog geen kus gehad.' Ik heb er U met de vlugte ene gegeven, terwijl ik dacht: 'Ik hoop U nog eens meer te mogen kussen dan alleen met Nieuwjaar.' Die hoop is na 6 maanden toch werkelijkheid geworden. Ik zei daar toen nooit iets van, tegen niemand. Ge weet misschien al wel dat ik niet veel zeg, maar wel veel denk.

Nu mijn liefste meisje, ga ik maar weer sluiten en stilaan gaan slapen. Daarmee is dan ook deze zondagavond voorbij en ben ik mooi thuisgebleven. Ik was anders van plan eens naar Marieke te gaan, ofwel van eens mijn liefdesverdriet te gaan verdrinken bij de Jos in de Oude-God, maar daar is nu ook niets van in huis gekomen.

Mijn beste groeten aan Uw mams, paps en Fonske en voor U een dikke kus vol liefde van Uwen geliefde

Staf

HOUDT ER DE MOED MAAR IN HE SCHAT, DAAG

Onze Fons doet niets anders dan mij plagen met altijd schatje tegen mij te zeggen. Hoe dat komt zal ik vertellen: Toen jouw eerste brief gekomen was had mijn grootmoeder ook ene ontvangen van de belastingen. Het waren dezelfde enveloppen. Toen Grootvader binnenkwam zei Grootmoeder 'Hier vader voor jou ook een brief.' Grootvader begint te lezen en zegt 'Die ontvanger is wel lief tegen mij hoor, die begint hier met liefste schatje.' Ge moet niet vragen wat er gebeurd was. Natuurlijk een algemeen geplaag van onze Fons en mijn onkel kan er ook nogal een schepje bovenop doen hoor. Het is hier nu schatje van hier en schatje van daar.

Verleden zondag zijn we op bezoek bij een andere tante geweest, een dorp verder. Daar hebben we niets dan appels gegeten, zo gelijk ons Mams ze klaar maakt, ge weet wel. Vindt ge het erg dat ik dik word? Het gaat niet anders hoor, we doen hier niets dan eten. Het is nu 4 uur en we gaan alweer beginnen. Ge houdt wel van een klein maar niet van een dikke he? Ik zal eens proberen wat minder te eten. Ge ziet, ge doet niet veel schade. Ge hebt nu al bijna een en een half.

Ik ga nu maar eens eindigen, dan kan mijn brief nog mee met de post van 5 uur. Er komt er alle dagen maar één.

U schat, de beste groeten van ons allen en van jouw schat vele kussen en tot weldra.

Je liefste

Maria

Voor mij ook hoe meer brieven, hoe liever hoor.

Liefste Lieveling,

Eindelijk heb ik mij dan toch aan het schrijven kunnen zetten, want ik heb deze maal tegen mijn gewoonte in 2 dagen gewacht om U te antwoorden (schande he). Ik heb Uw brief reeds zaterdag ontvangen. Eindelijk, want ik had er donderdag al een verwacht. Maar ja, schrijven wordt weleens achteruitgezet he, hoewel ik tot hiertoe dadelijk teruggeschreven heb.

Dat laat terugschrijven heb ik met opzet gedaan hoor. 's Zaterdag schiet de tijd er over om te schrijven. Dan moet er wat gekuist worden en zo meer, ge weet wel. Gisteren dacht ik, ik zal wachten tot morgenavond, dan weet ik weer wat meer nieuws.

Ik heb verleden week aan het lopen geweest voor die zaak van op de statie te gaan. Ge weet dat ik een aanvraag heb gedaan. Ik was dan maar zelf eens gaan horen en ik moest verleden zaterdag terugkomen met een nieuwe aanvraag. Ik heb die dan binnengebracht en kreeg dadelijk een briefje om naar de dokter te gaan. Maar omdat het al bijna middag was en ze daar maar tot 's middags werken, heb ik het onderzoek moeten uitstellen tot deze morgen. Ik moest daarvoor naar Antwerpen-dam. Ik ben deze morgen geweest en ben goed bevonden voor de dienst, zodat ik deze middag terug naar de midden-statie moest, waar ze me een briefje gaven om naar den atelier van Antwerpen-dam te gaan, want hier in Berchem was er geen plaats vrij. Ik ben er aangenomen en begin volgende maandag te werken (4-12-44). Ik ben eens benieuwd wat ik daar zal moeten doen, het zal wat zijn, denk ik. Enfin, dat kan ik U de volgende week wel schrijven. Daarom heb ik ook gewacht om U te antwoorden. Ik hoop dat ge daarom niet kwaad zult zijn, want het zal nu meer dan een week geleden zijn dat ge nog een brief van mij ontvangen hebt, is 't niet?

Wat ik gisteren uitgevoerd heb durf ik U ook gerust schrijven, alhoewel het me in zekere mate is tegengevallen. Ik denk dan ook van in 't vervolg maar thuis te blijven. Ik ben gisteravond naar de Jos en Maria geweest. Ik was daar vooral naartoe gegaan voor een pakje Engelse sigaretten, want alsof den duivel meespeelde, vanaf gij weg zijt heb ik niets anders meer te roken gehad dan wat vuile tabak. Ge weet dat ik ook graag een sigaret rook die beter is he? Ik heb daar dan ook een pakje sigaretten kunnen kopen en terwijl ik hier zit te schrijven rook ik een Engelse op Uw gezondheid. Spijtig alleen dat ge niet kunt meeroken he schat? Maar dat is niets hoor, als ge soms eens moest afkomen, dan gaan we samen een pakje halen bij de Jos. Ik heb daar ook enkele (twee) glazen pater gedronken (indachtig dat ge mij verboden had van cognac te drinken). Ik ben daarna op mijn eentje naar de cinema geweest en heb naar 'St Louis Blues' gekeken. Die hebt ge misschien voor de oorlog al gezien? De film was niet slecht maar ik zat daar maar alleen, en alleen is maar alleen. Ook bij de Jos ging het mij niet goed af. Er zaten daar nochtans verschillende jonge meisjes en er werd daar gedanst ook, maar ik had toch geen goesting om er een te gaan halen. Ik was dan ook blij dat ik er weg kon.

Ik moest U de beste groeten doen van Maria en de Jos. Moest ge naar hen schrijven, het nummer is 133, zelfde straat. Ik moet U ook de groeten doen van Mariake en den John. Daar ben ik verleden maandag naartoe geweest in den bazaar. Ook nog de beste groeten van tante La en nonkel Frans. Die zijn verleden zaterdag hier geweest om hun patatten te komen halen, en die opgelegde krieken en peren.

Oudenburg, 26-11-44

Liefste jongen,

Het is vandaag zondagnamiddag en heb dan veel tijd om te schrijven. Het lijkt me zolang geleden dat ik een brief van je ontvangen heb, hoewel ik er dinsdag en woensdag een gekregen heb. Je hebt in je vorige brief geschreven: laat de brieven maar komen, hoe meer hoe liever. Nu, dat is voor mij hetzelfde hoor. Ik dacht dat er nog wel een zou komen, maar ik kan niet wachten op het antwoord van mijn laatste brief, daarom ben ik zelf maar begonnen.

Hoe is het nu met de toestand? Is dat nu nog zo erg als toen wij er nog waren, of is het verergerd? Het is niet te hopen dat ge naar Gent moet vluchten, hoewel er dan meer kans zou zijn elkander te zien. Maar we moeten nu niet alleen aan onszelf denken he schat? En van naar Parijs te gaan, dat zou dan toch te ver zijn hoor. Als het nu wat stiller moest zijn zou onze Paps zo rond den 1ste komen, maar zeker weet hij het nog niet. De huisbaas komt gewoonlijk de 4de of later. Als onze Paps dan nog niet is geweest, wilt ge dan aan de huisbaas eens het juiste adres vragen. Dan zouden we het geld opsturen. Onze Paps vraagt of ge soms iemand weet die tabak heeft. Dezelfde die ge van hem hebt gekocht. In geval hij toch moest komen zou hij er mee naar hier brengen. Van zelf meekomen zal wel niet veel in huis komen. Je weet hoe ons Mams is, ze wil onze paps nog niet graag laten gaan.

Ge kunt niet geloven hoe rustig het hier is. Onze Fons is bezig met grammofoon te spelen, onze Paps is met mijn onkel gaan vissen en ons Mams zit in de zetel. Ge ziet hier niets. Alleen als het schoon helder weer is, is het bedrijvig in de lucht. Ik heb nog nooit in mijn leven zoveel vliegtuigen gezien. We staan soms een uur aan een stuk in de hof naar omhoog te zien.

Alle dagen zegt ons Mams: 'Maar dat is hier toch rustig, ik zou het hier goed kunnen gewoon worden.' Ze zou hier graag voorgoed willen wonen, maar ik niet hoor. Nu wel natuurlijk, maar later, als alles afgelopen is, ben ik veel liever in de stad. Eens ge het hier gewoon zijt is het hier maar droevig (of gij zou hier ook moeten wonen, dan zou het misschien nog gaan).

Ze zitten hier met 5 in huis te zingen van 'bij de blonde Katrien'. Ik denk dat ik subiet met mijn brief ga verhuizen. Ik moet toch toegeven dat gij het nog slechter hebt dan ik, want gij zit in het gevaar en ik niet, en we zijn allebei van ons huis weg.

Van je radio, dat is spijtig, maar dat zal toch nog wel te verhelpen zijn zeker? Dat ge goed voor ons Mutsie zorgt is goed hoor. Gij wilt bij ons Mams op een goed blaadje staan he?